

מרכז עזרי לחקר איראן והמפרץ הפרסי

The Ezri Center for Iran & Persian Gulf Studies

The Persian Gulf Observer

Perspectives on Iran and the Persian Gulf

לאחר בחירת רוחאני: מבט על המדיניות הסעודית כלפי איראן

Issue No. 2

(12 November 2013)

The Ezri Center for Iran & Persian Gulf Studies at the University of Haifa is happy to launch *The Persian Gulf Observer: Perspectives on Iran and the Persian Gulf*. *The Persian Gulf Observer* will be published periodically, expressing the views and analysis of the Ezri center's researchers on various issues concerning the Persian Gulf region and the countries which lay by its shores. Attached please find the second issue written by Dr. Eran Segal on "After Rouhani's Election: Looking into Saudi Arabia's Policy towards Iran."

You are most welcome to follow the Ezri Center's tweets at: <https://twitter.com/EzriCenter> , be our friend on Facebook: <https://www.facebook.com/pages/The-Ezri-Center-for-Iran-and-Persian-Gulf-Studies/141080069242626>

and visit our home site: <http://gulfc.haifa.ac.il/>

You are also cordially invited to visit our site in Persian www.TeHTel.com, where you could find interesting material on various aspects of the life in Israel.

The Persian Gulf Observer: מרכז עזרי לחקר איראן והמפרץ הפרסי באוניברסיטת חיפה שמח להשיק את *Perspectives on Iran and the Persian Gulf*, בו יוצגו מאמרי דעה שיופצו בתדירות תקופתית, פרי- עטם של חוקרי המרכז על מגוון נושאים מאזור המפרץ הפרסי והמדינות השוכנות לחופיה. להלן הגיליון השני ובו מאמר מאת ד"ר ערן סגל בנושא "לאחר בחירת רוחאני: מבט על המדיניות הסעודית כלפי איראן."

אנו מזמינים אתכם לעקוב אחרי ציוצי המרכז בכתובת: <https://twitter.com/EzriCenter> ,

להיות חברים שלנו בפייסבוק: [https://www.facebook.com/pages/The-Ezri-Center-for-Iran-and-](https://www.facebook.com/pages/The-Ezri-Center-for-Iran-and-Persian-Gulf-Studies/141080069242626)

[Persian-Gulf-Studies/141080069242626](https://www.facebook.com/pages/The-Ezri-Center-for-Iran-and-Persian-Gulf-Studies/141080069242626)

ולבקר אותנו באתר הבית: <http://gulfc.haifa.ac.il/>

דוברי ויודעי הפרסית שביניכם מוזמנים לבקר באתר שלנו בשפה הפרסית www.TeHTel.com בו ניתן למצוא חומרים מעניינים על היבטים שונים של החיים בישראל.

לאחר בחירת רוחאני: מבט על המדיניות הסעודית כלפי איראן

ערן סגל

מאז בחירתו של חסן רוחאני, נשיאה החדש של איראן, והאצת המשא ומתן בין איראן למערב, מודגשת באופן טבעי ההתנגדות הגוברת של סעודיה ומדינות המפרץ לתהליך זה. למרות שהסעודים מיעטו לספק התבטאויות רשמיות בעניין ברי לכל שהם אינם שותפים לאופטימיות במדינות המערב. מדינות המפרץ וישראל הפכו לשותפות אסטרטגיות, כך נראה, בשכנוע המערב לדחות את "מתקפת החיוכים" האיראנית.

יחד עם זאת, ההיסטוריה מלמדת אותנו שהדבר אינו מובן מאליו. בשנות התשעים של המאה הקודמת היחסים בין איראן לסעודיה ידעו הפשרה הדרגתית שהגיעה לשיאה בשנת 1997 עם בחירתו המפתיעה של מוחמד ח'אתמי לנשיא איראן. באופן הדומה לאירועים האחרונים המערב ובמיוחד ארה"ב היססו כיצד לקבל את השינוי אך אז היו אלו בעיקר הסעודים שדחקו להאיץ את הפשרת היחסים בין איראן למערב. סדרה של ביקורים הדדיים ששיאם בביקורי יורש העצר הסעודי עבדאללה (כיום המלך) והנשיא ח'אתמי, וכן בחידוש הטיסות בין המדינות לראשונה מאז המהפכה באיראן, סימלו למערב את הרצון בשינוי. התחממות היחסים הזו נעשתה דווקא על רקע עימות הולך וגובר באותן שנים בין ארה"ב לאיראן, כחלק ממדיניותו של הנשיא קלינטון אשר כונתה ההכלה הכפולה (The Dual Containment) ומטרתה היתה לבלום הן את איראן והן את עיראק. הסעודים, כמו שאר מדינות המפרץ, היו מסויגים מהתוקפנות הפומבית של הגישה האמריקאית וניצלו את השינוי באיראן בכדי לכרסם בה ולהסתייג ממנה באופן גלוי.¹

השאלה הנשאלת, אפוא, מדוע תגובתה של סעודיה לסיטואציה דומה הינה הפוכה לחלוטין כעבור שש עשרה שנים? התשובה נעוצה בשינוי שיצר "האביב הערבי" אך בעיקר במתיחות הפנים-מדינתית שנוצרה כתוצאה ממנו ולא דווקא ביחסי החוץ. לפני מספר חודשים פירסם טובי מתיאסן (Toby Matthiesen) את ספרו "המפרץ העדתי" (Sectarian Gulf)² ובו טען כי הסיבה העיקרית להיעדר "אביב ערבי" במפרץ הינו הצלחתם של שליטי המדינות ובעיקר של סעודיה להסיט את השיח הציבורי משאלות הדמוקרטיה, ייצוגיות ושיתוף בתהליכי קבלת החלטות לעבר השאלה העדתית, כלומר

¹ להרחבה ראו למשל:

Joshua Teitelbaum, "The Gulf States and the End of Dual Containment," *MERIA*, vol. 2/3 (September 1998), pp. 21-26.

<http://www.gloria-center.org/meria/1998/09/teitelbaum.pdf>

² Toby Matthiesen, *Sectarian Gulf: Bahrain, Saudi Arabia, and the Arab Spring that wasn't* (Stanford: Stanford University Press, 2013).

יחסי שיעים וסונים. המהלך המתוחכם של מהפכת-הנגד (counter revolution) בהובלת הסעודים כלל הדגשת האלמנט השיעי בקרב דורשי השינוי וכן המעורבות החיצונית האיראנית. בנוסף, המשטרים הללו באמצעות חברות יחסי ציבור מפעילים מערכת ענפה הכוללת שגרירים לשעבר, אקדמאים ואנשי עסקים אשר דואגים להבליט את מרכזיות השיעים ואיראן באירועים השונים באזור המפרץ בפרט ובמזרח התיכון בכלל. בדרישות השינוי במפרץ היו שותפים סונים רבים אך בשל הצלחת המהלך נדחקו לפינה התביעות הליברליות והפעילים הסונים אשר חששו מלהצטייר כתומכי השיעה.³

לאחר ההצלחה הניכרת במהלך זה, ובמיוחד בשנה האחרונה, החשש העיקרי של מדינות המפרץ, ובעיקר של סעודיה, היא חזרת הדיון לשאלות הדמוקרטיזציה, הייצוגיות וזכויות האדם. עלייתו של רוחאני מגדילה מאוד את האפשרות שהנושא האיראני ירד מסדר היום העולמי כמו גם שאלות השפעתה של איראן על המזרח התיכון. באופן פרדוקסאלי ניתן להניח שגם איראן מעדיפה את המשך "הדיון העדתי" על הדיון הדמוקרטי אם כי שיקולים כלכליים ככל הנראה מהווים משקל נגד כבד יותר.

הסעודים מוטרדים כידוע מעמדתה של ארה"ב כלפי הבעיות בסוריה ובבחריין אך נדמה שהחשש העיקרי הוא מהשינויים הפנימיים המואצים. יחסי החוץ של המדינה היו תמיד שיקול משני לשאלת היציבות הפנימית ושרידות משפחת השלטון. החשיפה הסעודית למערב גדלה בצורה משמעותית בעשור האחרון והחלה לתת אותותיה בשינויים חברתיים שהשלטון מתקשה להכיל. האויב השיעי התברר כמכנה המשותף העיקרי שעל בסיסו ניתן לאחד את החברה בסעודיה ובמידה מסוימת במפרץ כולו ועל כן מרכזיותו של "השיח האיראני" והמוטיב העדתי חיוני ליציבות השלטון במפרץ.

³ את תמצית הרעיון ניתן לקרוא כאן :

http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2013/10/08/the_sectarian_gulf_vs_the_arab_spring#.UlfuUBjshBU.twitter

טענה דומה ניתן לראות במאמר :

Madawi Al-Rasheed, "Sectarianism as Counter-Revolution: Saudi Responses to the Arab Spring," *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 11/3, (2011), pp. 513-26.